EUROOPA
KOMISJON

Brüssel, 26.5.2021
COM(2021) 255 final

KOMISJONI TEATIS EUROOPA PARLAMENDILE JA NÕUKOGULE

Viies aastaaruanne Türgi pagulasrahastu kohta

Sisukord

1. Sissejuhatus 1
1.1. Türgi ja pagulaskriis 1
1.2. ELi reageerimine kriisile ja rahastu loomine 2
2. Rahastu toimimine 5
3. Rahastamisvõime ning rahastamise kestus ja laad 6
4. Rahastu rakendamine 8
5. Järelevalve ja hindamine 15
6. Auditeerimine 17
7. Teavitamine ja nähtavus 17
8. Kokkuvõte ja edasised sammud 18

1. Sissejuhatus

Vastavalt komisjoni 24. novembri 2015. aasta otsuse (mis käsitleb liidu ja liikmesriikide tegevuse koordineerimist koordineerimisvahendi kaudu)[1] (edaspidi „otsus“) artikli 8 lõikele 1 teavitab komisjon Euroopa Parlamenti ja nõukogu korrapäraselt Türgi pagulasrahastu (edaspidi „rahastu“) rakendamisest. Otsuse artikli 8 lõike 2 kohaselt annab komisjon Euroopa Parlamendile ja nõukogule rahastu rakendamisest aru üks kord aastas. Esimene aastaaruanne rahastu rakendamise kohta avaldati märtsis 2017[2]. Selles kirjeldati rahastu toimimist, esimesi meetmeid selle rakendamiseks, järelevalvet, hindamissüsteemi ja rahastuga seotud teavitustegevust. Teine, kolmas ja neljas aruanne avaldati vastavalt märtsis 2018,[3] aprillis 2019[4] ja aprillis 2020[5]. Käesoleva aruande esitamise tähtaeg on 2021. aasta veebruari lõpp.

1.1. Türgi ja pagulaskriis

Oma geograafilise asendi tõttu on Türgi pagulaste ja rändajate jaoks oluline vastuvõtu- ja transiidiriik. Kuna Türgisse on peamiselt Süürias, Iraagis ja Afganistanis aset leidvate konfliktide tõttu saabunud enneolematu hulk inimesi, viibib riigis umbes neli miljonit pagulast – suurim arv maailmas. Nende seas on 3,6 miljonit registreeritud pagulast Süüriast[6] ning 330 000 registreeritud pagulast ja varjupaigataotlejat eelkõige Afganistanist, Iraagist, Iraanist ja Somaaliast[7, 8]. See väga suur saabunute hulk on avaldanud märkimisväärset mõju vastuvõtvatele kogukondadele. Süüria pagulaste pikaleveninud sundränne Türgis muudab üha keerulisemaks pagulaste, rändajate ja vastuvõtvate kogukondade vahelise sotsiaalse sidususe saavutamise, eriti olukorras, mida iseloomustab majanduslangus ja COVID-19 pandeemia mõju tööturule.

Türgi teeb jätkuvalt väga suuri pingutusi peaaegu nelja miljoni pagulase ja rändaja vastuvõtmisel ja nende vajaduste rahuldamisel. Türgi kinnitas oma kindlat tahet rakendada ELi-Türgi 2016. aasta märtsi avaldust[9] ning mängis olulist rolli rändevoogude tulemuslikul

[1] Komisjoni 24. novembri 2015. aasta otsus C(2015) 9500, mis käsitleb liidu ja liikmesriikide tegevuse koordineerimist koordineerimisvahendi – Türgi jaoks mõeldud pagulasrahastu – kaudu; otsust on muudetud komisjoni 10. veebruari 2016. aasta otsusega C(2016) 855.

[2] https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/170302_facility_for_refugees_in_turkey_first_annual_report.pdf.

[3] https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/14032018_facility_for_refugees_in_turkey_second_annual_report.pdf.

[4] https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/com_2019_174_f1_communication_from_commission_to_inst_en_v5_p1_1016762.pdf.

[5] https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/fourth_annual_report_on_the_facility_for_refugees_in_turkey.pdf.

[6] https://en.goc.gov.tr/temporary-protection27.

[7] https://www.unhcr.org/tr/en/unhcr-turkey-stats.

[8] Türgi varjupaigasüsteemi eripära on tingitud asjaolust, et riik on kirjutanud 1951. aasta Genfi konventsiooni 1967. aasta New Yorgi protokollile alla reservatsiooniga. Sellest tulenevalt ei saa enamik Türgis asuvatest pagulastest taotleda täieõigusliku pagulase staatust, vaid üksnes tingimuslikku pagulasseisundit, mis juhul, kui see isikule antakse, võimaldab viibida riigis ainult selle ajani, mil pagulaseks tunnistatud isik asustatakse ümber kolmandasse riiki.

[9] http://www.consilium.europa.eu/et/press/press-releases/2016/03/18-eu-turkey-statement/.

juhtimisel Vahemere idaosa rändeteel. Hoolimata lühikesest ajast 2020. aasta veebruaris/märtsis, mil Türgi ärgitas innukalt rändajaid Kreeka maismaapiiri poole liikuma, andis see avaldus 2020. aastal jätkuvalt konkreetseid tulemusi ebaseaduslike ja ohtlike merereiside arvu vähendamisel ja inimelude päästmisel Egeuse merel.

Oma ühisteatises ELi ja Türgi vaheliste poliitiliste, majandus- ja kaubandussuhete olukorra kohta[10] soovitasid Euroopa Komisjon ja kõrge esindaja tegutseda tõhusamalt ja vastastikku kasulikult ELi-Türgi 2016. aasta avalduse põhivaldkondades, eelkõige rände haldamise valdkonnas, milleks tuleks viivitamata taasalustada Kreeka saartelt tagasivõtmise protsessi, alustades neist 1450 tagasipöördujast, kelle edasikaebamise võimalused on ammendatud, ning samal ajal suurendada ümberasustamist Türgist Euroopa Liitu.

Euroopa Ülemkogu kinnitas 2020. aasta detsembris toimunud kohtumisel,[11] et EL on valmis jätkama rahalise abi andmist Süüria pagulastele ja vastuvõtvatele kogukondadele Türgis, ning Euroopa Ülemkogu liikmed kutsusid oma 2021. aasta märtsi avalduses[12] komisjoni üles esitama nõukogule ettepaneku Türgis, Jordaanias, Liibanonis ja piirkonna muudes osades asuvate Süüria pagulaste abistamise jätkuvaks rahastamiseks. Euroopa Ülemkogu liikmed nõudsid ka, et tugevdataks Türgiga rände haldamise valdkonnas tehtavat koostööd.

1.2. ELi reageerimine kriisile ja rahastu loomine

2015. aastal otsustasid Euroopa Liit ja liikmesriigid suurendada oma poliitilist ja rahalist osalust, et toetada Türgi jõupingutusi pagulaste vastuvõtmisel. Kuna ELi liikmesriigid soovisid Türgisse saabunud pagulaste toetamiseks märkimisväärseid lisavahendeid, lõi komisjon 24. novembri 2015. aasta otsusega Türgis asuvate pagulaste jaoks mõeldud rahastu (otsust on muudetud 10. veebruaril 2016[13] ning uuesti 14. märtsil ja 24. juulil 2018). Rahastu on mehhanism, millega koordineeritakse nii ELi eelarvevahenditest kui ka sihtotstarbelise välistuluna ELi eelarvesse kantud liikmesriikide lisatoetustest kättesaadavaks tehtud vahendite kasutusele võtmist. Liikmesriigid võtsid endale poliitilise kohustuse anda toetust, tuginedes ELi liikmesriikide ja Euroopa Komisjoni ühisseisukohale, mille liikmesriikide valitsuste esindajad võtsid vastu 3. veebruaril 2016 ning mida ajakohastati rahastu teist osamakset käsitleva lepingu sõlmimisel[14]. Ühisseisukohaga nähti ette ka toetuse andmise tingimused. Rahastu esimese osamakse (2016–2017) jaoks eraldati kokku 3 miljardit eurot. Need 3 miljardit eurot eraldati lisaks 345 miljonile eurole,[15] mille komisjon oli Türgile eraldanud seoses Süüria pagulaskriisiga juba enne rahastu kasutuselevõttu, ja lisaks liikmesriikide kahepoolsele abile[16]. Rahastu teise osamakse (2018–2019) jaoks tehti

[10] https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/10101/2021/EN/JOIN-2021-8-F2-EN-MAIN-PART-1.PDF.
[11] https://www.consilium.europa.eu/media/47296/1011-12-20-euco-conclusions-en.pdf.
[12] https://www.consilium.europa.eu/media/48976/250321-vtc-euco-statement-en.pdf.
[13] Komisjoni 10. veebruari 2016. aasta otsus C(2016) 60/03, mis käsitleb Türgi jaoks mõeldud pagulasrahastut ja millega muudetakse komisjoni 24. novembri 2015. aasta otsust C(2015) 9500.
[14] https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11329-2018-INIT/en/pdf.
[15] Rahalised vahendid, mis võeti aastatel 2013–2015 kasutusele mitmesuguste välisrahastamisvahendite, täpsemalt humanitaarabi rahastamisvahendi, ühinemiseelse abi rahastamisvahendi ning stabiilsuse ja rahu edendamise rahastamisvahendi raames, sealhulgas hulk meetmeid, mille viis ellu Süüria kriisile reageerimiseks loodud ELi piirkondlik usaldusfond.
[16] EL on kasutanud kriisi algusest peale Süüria rahva toetamiseks kõiki enda käsutuses olevaid poliitilisi ja humanitaarabivahendeid: alates kriisi puhkemisest 2011. aastal on humanitaar-, stabiliseerimis- ja

kättesaadavaks veel 3 miljardit eurot ning seega hõlmas rahastu kokku 6 miljardit eurot. Rahastu alustas tegevust 17. veebruaril 2016, mil toimus rahastu juhtkomitee esimene koosolek. Pärast seda koosolekut asus komisjon kiiresti sõlmima rahastu esimeste projektide lepinguid. 31. detsembriks 2020 oli komisjon katnud lepingutega kogu rahastu tegevuseelarve. Kokku 6 miljardist eurost oli välja makstud peaaegu 4,1 miljardit eurot. Peale selle eraldati 2020. aastal humanitaarabiga seotud tegevuse toetamiseks Türgis 585 miljonit eurot[17] väljaspool rahastut, sealhulgas 100 miljonit eurot, et jätkata abi andmist kaitse, tervishoiu ja hariduse valdkonnas, ning 485 miljonit eurot paranduseelarve raames, et jätkata hädaolukorra sotsiaalse turvavõrgu (ESSN) ja tingimuslike haridusotstarbeliste rahaülekannete (CCTE) programmi elluviimist.

18. märtsil 2016 kinnitasid Euroopa Liidu riigipead ja valitsusjuhid ning Türgi oma kindlat tahet rakendada ühist tegevuskava ning leppisid kokku lisameetmetes, mille eesmärk on süvendada Türgi ja ELi suhteid ning lahendada rändekriis[18]. Türgi ja Euroopa Liit tunnistasid, et vaja on kiireid ja otsusekindlaid lisajõupingutusi. Täpsemalt kutsuti ELi-Türgi 18. märtsi 2016. aasta avalduses muu hulgas üles lõpetama ebaseaduslik ränne Türgist ELi, lõhkudes smugeldajate ärimudeli ja pakkudes rändajatele alternatiivi oma elu ohtu seadmisele, ning kiirendama rahastu rakendamist.

ELi-Türgi avalduse rakendamisel oli 2020. aastal endiselt oluline roll selle tagamisel, et EL ja Türgi tegelevad rändeprobleemiga tulemuslikult ja üheskoos. Pärast 2020. aasta veebruaris Kreeka ja Türgi piiril toimunud sündmusi kohtusid Euroopa Ülemkogu eesistuja Charles Michel ja Euroopa Komisjoni president Ursula von der Leyen 9. märtsil Türgi presidendi Recep Tayyip Erdoğaniga. Nad leppisid kokku ELi-Türgi 2016. aasta avalduse rakendamise läbivaatamises; rahastu on selle avalduse oluline osa. Arutelud jätkusid ELi kõrge esindaja ja komisjoni asepresidendi Josep Borrelli ning Türgi välisministri Mevlüt Çavuşoğlu egiidi all suveni.

2020. aastal oli Türgist ELi saabunute koguarv 18 736. Võrreldes 2019. aasta 75 974ga vähenes nende arv 75 %. 13 979 rändajat saabus Kreekasse (2019. aasta 73 627 võrreldes 81 % vähem), 4 191 Itaaliasse (2019. aasta 1 854ga võrreldes 126 % rohkem), 232 Bulgaariasse (2019. aastal 199) ja 334 paadiga otse Küprose valitsuse kontrolli all olevatele aladele (2019. aastal 294). Samal ajal registreerisid Küprose ametiasutused üha rohkem rändajaid, kes saabusid Türgist üle eraldusjoone. Kokku saabus 2020. aastal Küprosele kas otse Türgist või Küprose Vabariigi valitsuse tegeliku kontrolli alt välja jäävate alade kaudu 5 900 ebaseaduslikku rändajat. 2019. aastal oli see näitaja 7 800.

Türgi seisis jätkuvalt silmitsi rändesurvega, kuigi see oli märkimisväärselt väiksem kui 2019. aastal. Türgist saabujate arvu oluline vähenemine 2020. aastal oli tingitud COVID-19 pandeemia tagajärgedest. Ehkki 2020. aasta jaanuaris ja veebruaris oli Türgist Kreekasse saabunuid vastavalt 49 % ja 22 % rohkem kui 2019. aastal, siis meetmetel, mis võeti alates märtsist nii Türgis kui ka selle välispiiridel, oli liikumisele ja reisimisele selge mõju.

---

vastupanuvõimet suurendava abina ühiselt kasutusele võetud 24,9 miljardit eurot (https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/93313/node/93313_en).

[17] Summa hõlmab nii tegevuskulusid (581,7 miljonit eurot) kui ka halduskulusid (3,3 miljonit eurot).

[18] http://www.consilium.europa.eu/et/press/press-releases/2016/03/18-eu-turkey-statement/.

Kuigi Türgi kinnitas oma kindlat tahet rakendada tulemuslikult ELi-Türgi avaldust, teatas Türgi valitsus 28. veebruaril 2020, et lõpetab kontrolli oma maismaa- ja merepiiril Euroopaga ning avab tee piiri ületada soovivatele rändajatele. Selle tulemusena rajati Kreeka maismaapiiri äärde mitteametlik laager, kus oli lõpuks peaaegu 25 000 rändajat ja pagulast. Alates 30. märtsist korraldasid Türgi ametiasutused rändajate ja pagulaste äraviimise piirialalt ning sulgesid COVID-19 tõttu piiri Kreeka ja Bulgaariaga, v.a kaubavedude jaoks. Türgi ametiasutused märkisid, et nad tegutsesid kehtestatud rahvatervisealaste ettevaatusabinõude raames ning et see samm ei tähendanud muudatust Türgi poliitikas lubada ebaseaduslikel rändajatel lahkuda üle oma piiri. Pärast COVID-19 ettevaatusabinõudest loobumist saavad rändajad vabalt läheneda Kreeka piirile, kuna Türgi valitsusel ei ole mingit kavatsust takistada ühtki isikut, kes soovib Türgist lahkuda.

ELi-Türgi avalduse kohase 1 : 1 ümberasustamiskava rakendamine jätkus. Ajavahemikus 2016. aasta aprillist 2021. aasta veebruarini asustati Türgist ELi ümber 28 621 Süüria pagulast. Kuigi ajavahemikus 2020. aasta aprillist juunini peatati ümberasustamine ajutiselt kogu maailmas COVID-19 põhjustatud tervisekriisi tõttu, asustati 2020. aastal ümber 2 422 inimest (ligikaudu pool neist pärast ümberasustamise taasalustamist, st juulist detsembrini).

Alates 2016. aastast on ELi-Türgi avalduse alusel Kreeka saartelt Türgisse tagasi saadetud 2 140 rändajat, samal ajal kui 2020. aastal saadeti tagasi ainult 139 rändajat. 16. märtsil 2020 peatasid Türgi ametiasutused avalduse alusel toimunud tagasisaatmise COVID-19 pandeemia tõttu kuni edasise teavitamiseni. Kuigi ümberasustamine Türgist 2020. aasta juulis jätkus, on Kreekast tagasisaatmine siiani peatatud. Vastates Kreeka ametiasutuste ja Euroopa Komisjoni korduvatele taotlustele taasalustada tagasisaatmist, on Türgi rõhutanud, et taasalustamise tingimused ei ole täidetud.

Liikmesriigid ei ole veel käivitanud vabatahtlikku humanitaarsetel põhjustel vastuvõtmise kava, mis eeldatavasti võetakse kasutusele siis, kui Türgi ja ELi vahelised ebaseaduslikud piiriületused on lõppenud või vähemalt oluliselt ja püsivalt vähenenud.

COVID-19

COVID-19 pandeemia avaldab Türgis jätkuvalt suurt mõju. Kriisi puhkedes Türgis 2020. aasta märtsis võttis komisjon ühendust Türgi ametiasutustega, et uurida, kas neil on vaja kriisile reageerimiseks konkreetset toetust. Ametiasutused kinnitasid oma kavatsust jätkata rahastu raames eluviidavate projektidega ja ühinemiseelse abi rahastamisvahendi korrapärase kahepoolse abiga, nagu algselt kavandatud. Konsulteerides põhjalikult Türgi ametiasutustega, nõustus komisjon võtma COVID-19ga seotud eesmärkidel kasutusele rahastu säästud pigem olemasolevate projektide täiendavaks toetamiseks kui uute projektide jaoks. Komisjon võttis ka ühendust rahastu rakenduspartneritega, et nad hindaksid COVID-19 tagajärgi rahastu projektidele. Pärast seda konsultatsiooni pikendati 2016. aasta 1,6 miljardi euro suuruse erimeetme alla kuuluvate projektide rakendusperioodi 2023. aasta juunini, mis peaks võimaldama saavutada kõigi asjaomaste projektide puhul seatud eesmärgid.

2020. aasta lõpuks oli ligikaudu 65 miljonit eurot ümber suunatud tervishoiumeetmetele ja sotsiaal-majanduslikele toetusmeetmetele, et leevendada pagulasrahastu raames COVID-19 mõju (ELi rahastamisvahendite COVID-19ga seotud sekkumised ulatuvad kokku 105 miljoni euroni). Muu hulgas võeti kasutusele projekti SIHHAT I 4,7 miljoni euro suurune ettenägematute kulude reserv, et varustada rändajate tervisekeskusi kaitse- ja desinfitseerimisvahenditega. Peale selle paigutati rahastu humanitaarabi tegevussuuna raames ümber üle 50 miljoni euro, et anda pärast COVID-19 puhangut mitmesuguste projektide kaudu humanitaarabi. Eelkõige pakuti täiendavat rahalist toetust nii hädaolukorra sotsiaalse turvavõrgu kui ka tingimuslike haridusotstarbeliste rahaülekannete programmi toetusesaajatele. Hädaolukorra sotsiaalse turvavõrgu programmi raames anti nii 2020. aasta juunis kui ka juulis enam kui 1,7 miljonile pagulasele (810 000 leibkonda) 500 Türgi liiri suurune lisatoetus, milleks eraldati kokku üle 47 miljoni euro. Tingimuslike haridusotstarbeliste rahaülekannete programmi raames anti 30. novembril 2020 kõigile projekti tingimustele vastavatele toetusesaajatele, olenemata nende vanusest ja palgaastmest, ühekordse lisatoetusena 85 Türgi liiri. Kokku sai sellisest lisatoetusest kasu 535 000 last. Lisaks anti üleriigilise meetme kaudu, mida rakendas ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Amet koos rändehalduse peadirektoraadiga, rahalist abi hädaolukorra sotsiaalse turvavõrgu programmi toetusesaajate hulka mittekuuluvale 20 000 leibkonnale, kusjuures 8 miljonit eurot eraldati rahastuvälistest humanitaarabi rahastamise vahenditest. COVID-19ga seotud abi andmisel Süüria kriisile reageerimiseks loodud ELi piirkondlikust usaldusfondist keskenduti isikukaitsevahendite hankimisele, veebipõhisele ja kaugõppele, tööle suunamisele ja psühhosotsiaalsele toele.

2. Rahastu toimimine

Rahastu on koordineerimismehhanism, mis võimaldab võtta kiiresti, tulemuslikult ja tõhusalt kasutusele ELi abi Türgis asuvate pagulaste jaoks. Rahastu tagab olemasolevate ELi

rahastamisvahendite optimaalse rakendamise humanitaar- ja/või arenguabi andmisel, et rahuldada igakülgselt ja koordineeritult pagulaste ja vastuvõtvate kogukondade vajadusi[19].

Rahastu juhtkomitee esitab strateegilised juhised, milles käsitletakse rahastu prioriteete, toetatavaid meetmeid, eraldatavaid summasid ja kasutusele võetavaid rahastamisvahendeid ning vajaduse korral tingimusi, mis on seotud ELi-Türgi 29. novembri 2015. aasta ühisest tegevuskavast (edaspidi „ühine tegevuskava“)[20] tulenevate Türgi kohustuste täitmisega. 2020. aastal, mis oli rahastu rakendamise viies aasta, toimus üks juhtkomitee koosolek, mis leidis aset 5. novembril 2020. COVID-19 pandeemia tõttu oli see koosolek virtuaalne.

Olulised põhimõtted, millest rahastu rakendamisel juhindutakse, on kiirus, tõhusus ja tulemuslikkus ning samal ajal usaldusväärse finantsjuhtimise tagamine. Tähtis on ka rahastu sekkumise jätkusuutlikkus ja vastutuse jagamine Türgi ametiasutustega. Prioriteetsete abivaldkondade kindlaksmääramisel tuginetakse põhjalikule ja sõltumatule vajaduste hindamisele,[21] mille käigus pööratakse erilist tähelepanu haavatavatele rühmadele. Vajaduste hindamist ajakohastati 2018. aastal[22].

Rahastu koordineerib rahastamist järgmistest välisrahastamisvahenditest:[23] humanitaarabi,[24] Euroopa naabruspoliitika rahastamisvahend,[25] arengukoostöö rahastamisvahend,[26] ühinemiseelse abi rahastamisvahend[27] ning stabiilsuse ja rahu edendamise rahastamisvahend[28]. Liidu eelarvest rahastatavaid meetmeid rakendatakse nii otsese kui ka kaudse eelarve täitmise suhtes kohaldatavate liidu finantsreeglite ja -määruste kohaselt.

Abi rakendamise tingimus on see, et Türgi täidab nõuetekohaselt ühises tegevuskavas ning ELi-Türgi avalduses võetud kohustusi.

3. Rahastamisvõime ning rahastamise kestus ja laad

Rahastu kaudu koordineeritava eelarve kogumaht on 6 miljardit eurot, mis võetakse kasutusele kahe osamaksena. Esimesest osamaksest toetatavad projektid kestavad kuni 2021. aasta keskpaigani ja teisest osamaksest toetatavad projektid kuni 2025. aasta

[19] Komisjoni 24. novembri 2015. aasta otsuse C(2015) 9500 artikkel 2 „Rahastu eesmärgid“.
[20] Vt komisjoni otsuse C(2015) 9500 (mida on muudetud komisjoni otsusega C(2016) 855) artikli 5 lõige 1.
[21] https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/2016_needs_assessment_.pdf.
[22] https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/updated_needs_assessment.pdf.
[23] Euroopa naabruspoliitika rahastamisvahendi ja arengukoostöö rahastamisvahendi sissemaksed kanti üle vastavalt ühinemiseelse abi rahastamisvahendisse ja ELi usaldusfondi ning neid rakendati nende vahendite raames. Kõiki rahastust (ühinemiseelse abi rahastamisvahendist ja vähemal määral arengukoostöö rahastamisvahendist) ELi usaldusfondi tehtud sissemakseid rakendati põhimõtteliselt muu abi kui humanitaarabina.
[24] Nõukogu määrus (EÜ) nr 1257/96 humanitaarabi kohta (EÜT L 163, 2.7.1996, lk 1).
[25] Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 232/2014, millega luuakse Euroopa naabruspoliitika rahastamisvahend (ELT L 77, 15.3.2014, lk 27).
[26] Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 233/2014, millega luuakse arengukoostöö rahastamisvahend (ELT L 77, 15.3.2014, lk 44).
[27] Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 231/2014, millega luuakse ühinemiseelse abi rahastamisvahend (ELT L 77, 15.3.2014, lk 11).
[28] Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 230/2014, millega luuakse stabiilsuse ja rahu edendamise rahastamisvahend (ELT L 77, 15.3.2014, lk 1).

keskpaigani (enamik projekte lõppevad varem). 2020. aasta lõpu seisuga on mõlema osamakse kõik vahendid seotud kulukohustustega ja kaetud lepingutega.

COVID-19 kriisi tõttu pikendati 2016. aasta 1,6 miljardi euro suuruse erimeetme alla kuuluvate projektide rakendusperioodi 2023. aasta juunini, mis võimaldab saavutada kõigi asjaomaste projektide puhul seatud eesmärgid.

Esimene osamakse ulatus 3 miljardi euroni, millest 1 miljard eurot võeti kasutusele ELi eelarvest ja 2 miljardit eurot saadi kahepoolsete toetustena liikmesriikidelt[29]. Ka teine osamakse ulatus 3 miljardi euroni, millest 2 miljardit eurot tuli ELi eelarvest ja 1 miljard eurot liikmesriikidelt[30].

Kui rääkida ELi eelarvevahenditest, siis ELi eelarvest aastateks 2016–2017 eraldatud 1 miljardist eurost eraldati 250 miljonit eurot 2016. aastal ja 750 miljonit eurot 2017. aastal. ELi eelarvest aastateks 2018–2019 ette nähtud 2 miljardist eurost eraldati 550 miljonit eurot 2018. aastal ja ülejäänud summa 2019. aastal.

Mis puudutab liikmesriikide panust, siis liikmesriigid andsid esimese osamakse jaoks rahastusse 2016. aastal 677 miljonit eurot, 2017. aastal 847 miljonit eurot, 2018. aastal 396 miljonit eurot ja 2019. aastal 80 miljonit eurot. Teise osamakse jaoks eraldasid liikmesriigid 2018. aastal 68 miljonit eurot, 2019. aastal 202 miljonit eurot ja 2020. aastal 265 miljonit eurot ning ülejäänud maksed on kavas teha 2023. aastaks. Liikmesriikide panus kantakse otse ELi eelarvesse sihtotstarbelise välistuluna vastavalt finantsmääruse artikli 21 lõike 2 punkti a alapunktile ii ning kantakse vastavalt ühinemiseelse abi rahastamisvahendi ja humanitaarabi eelarveridadele.

Tempo, millega liikmesriigid teevad *rahastusse* sissemakseid, on olnud endiselt piisavalt kooskõlas tempoga, millega *rahastust* tehakse nendest sissemaksetest rahastatavaid väljamakseid.

Rahastu humanitaarabi tegevussuuna raames jäeti 19,5 miljonit eurot n-ö tagavaraks, et oleks võimalik rahastada reageerimist uute pagulaste sissevoolule Süüriast 2019. aastal. Kuna 2019. aastal seda tagavara ei kasutatud, sõlmiti selle summa kohta 2020. aastal lepingud, et katta tervishoiu ja kaitsega seotud meetmed, millega lõpetati teise osamakse programmitöö periood.

Komisjon on jätkuvat andnud humanitaarabi ka lisaks rahastust eraldatavatele vahenditele. Seni on eraldatud humanitaarabimeetmete toetamiseks Türgis väljaspool rahastut kokku 585 miljonit eurot[31]. See hõlmab algset 50 miljonit eurot humanitaarabi, mille komisjon eraldas 2020. aasta aprillis iga-aastasest humanitaarabi eelarvest, et jätkata hädaolukorras abi andmist kaitse-, tervishoiu- ja hariduse valdkonnas, ning lisaks 50 miljonit eurot, mis eraldati 2020. aasta novembris eespool nimetatud projektide jätkamiseks. 2020. aasta juulis kiitsid

[29] Liikmesriikide panuse jaotusega saab tutvuda aadressil http://www.consilium.europa.eu/et/press/press-releases/2016/02/03/refugee-facility-for-turkey/.

[30] https://www.consilium.europa.eu/et/press/press-releases/2018/06/29/facility-for-refugees-in-turkey-member-states-agree-details-of-additional-funding/.

[31] Summa hõlmab nii tegevuskulusid (581,7 miljonit eurot) kui ka halduskulusid (3,3 miljonit eurot).

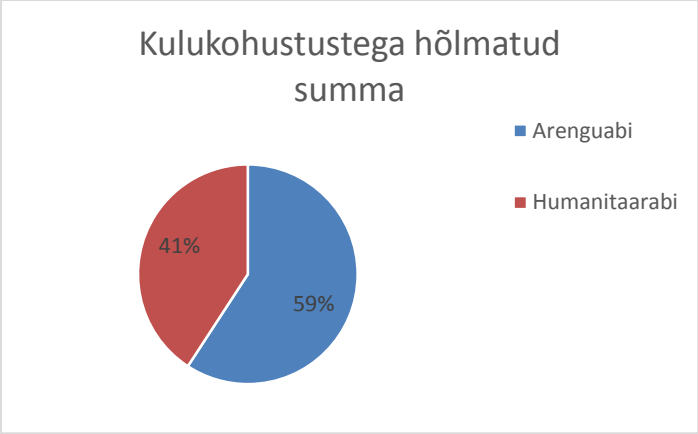
eelarvepädevad institutsioonid heaks ja eraldasid paranduseelarve raames veel 485 miljonit eurot, et jätkata rahastu kahe juhtprogrammi, st hädaolukorra sotsiaalse turvavõrgu programmi ja tingimuslike haridusotstarbeliste rahaülekannete programmi elluviimist.

31. detsembriks 2020 oli komisjon katnud lepingutega kogu rahastu tegevuseelarve. Kokku 6 miljardist eurost oli välja makstud üle 4 miljardi euro.

4. Rahastu rakendamine

Rahastut rakendatakse humanitaar- ja arenguabina. Esimese osamakse raames eraldati asjaomastele tegevussuundadele vastavalt umbes 1,4 miljardit eurot ja 1,6 miljardit eurot. Arvestades Süüria kriisi pikaajalisust, keskendutakse teise osamakse sekkumistes üha rohkem sotsiaal-majandusliku toetuse andmisele ja elatise teenimise võimaluste loomisele. Teise osamakse raames on eraldatud humanitaarabi jaoks 1,04 miljardit eurot ja arenguabi tarvis 1,9 miljardit eurot[32].

Kokkuvõttes on rahastu humanitaar- ja arenguabi jaotus järgmine:

Täielikud andmed on esitatud veebis projektide tabelis[33].

Rahastu programmitöö viidi lõpule 2019. aasta detsembris ja 2020. aasta lõpu seisuga oli kaetud lepingutega kogu 6 miljardi euro suurune tegevuseelarve, millest 4,072 miljardit eurot oli välja makstud.

On oluline märkida, et rahastu raames antav abi on projektipõhine. Väljamaksed sõltuvad edusammudest rahastu sekkumiste elluviimisel.

Erilist tähelepanu pööratakse mittesüürlastest pagulastele ja varjupaigataotlejatele. Rahastu sekkumistega püütakse alati kaasata pagulasi vastuvõtvaid kohalikke kogukondi.

Humanitaarabiga toetatakse kõige haavatavamaid pagulasi, pakkudes prognoositavat ja inimväärset toetust põhivajaduste ja kaitse jaoks. Samuti täidetakse selle abil teenuste osutamises esinevaid lünki, kasutades organisatsioone ja partnereid, kes on spetsialiseerunud hädaolukorras tervishoiu ja hariduse tagamisele. ELi humanitaarabi andmisel juhindutakse

[32] Ülejäänud 60 miljonit eurot eraldatakse rahastu rakendamiseks antava haldus- ja tegevustoetuse jaoks.
[33] https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/facility_table.pdf.

2007. aasta Euroopa konsensusest humanitaarabi valdkonnas,[34] milles on märgitud, et humanitaarabi andjana peab EL kinni humanitaarabi põhimõtetest, milleks on inimlikkus, neutraalsus, erapooletus ja sõltumatus, nagu on sätestatud ELi toimimise lepingu artiklis 214 ja humanitaarabi määruses (nr 1257/96)[35, 36].

Rahastu humanitaarabi tegevussuuna raames on rakendatud 21 partneri kaudu kokku 65 projekti, mida on toetatud nii esimesest kui ka teisest osamaksest. Nende projektide eesmärk on tegeleda Türgis viibivate kõige haavatavamate pagulaste põhivajaduste, kaitse, hariduse ja tervishoiuga. Esimese osamakse raames eraldati humanitaarabi andmiseks ja kaeti lepingutega ligikaudu 1,4 miljardit eurot ning välja maksti 1,3 miljardit eurot; teise osamakse raames oli 31. jaanuari 2021. aasta seisuga lepingud sõlmitud 1,04 miljardile eurole ja välja makstud 964 miljonit eurot.

Arenguabiga toetatakse pikaajalisi vajadusi pagulaste tervise, hariduse ja sotsiaal-majandusliku arengu valdkonnas, pakkudes neile eelkõige juurdepääsu avalikele teenustele, elatise teenimise võimalustele ja munitsipaaltaristule. Samuti keskendutakse sekkumisel haavatavatele elanikkonnarühmadele ning võetakse arvesse soolist mõõdet, nt kaitstakse naisi ja tütarlapsi seksuaalse ja soolise vägivalla eest ning parandatakse juurdepääsu seksuaal- ja reproduktiivtervishoiule.

Rahastu arenguabi tegevussuuna all tehti jätkuvalt suuri edusamme 26 projekti rakendamisel, mille kohta oli sõlmitud leping esimese osamakse raames. Neist projektidest 15 viidi ellu Süüria kriisile reageerimiseks loodud ELi piirkondliku usaldusfondi raames kogusummas 293 miljonit eurot, millele lisandusid eraldised, mida hallati otse ühinemiseelse abi rahastamisvahendi kaudu[37].

Rakenduspartneritele tehtud väljamaksed ulatusid 1,75 miljardi euroni rahastu mõlema osamakse raames arenguabi jaoks eraldatud 3,5 miljardist eurost[38]. Teise osamakse raames eraldatud 1,9 miljardit eurot oli 2020. aasta detsembriks täielikult lepingutega kaetud ja veebruari lõpuks oli sellest välja makstud 418 miljonit eurot. Rahastu arenguabi tegevussuuna raames on sõlmitud 16 uut lepingut.

Rahastu sekkumised prioriteetsete valdkondade kaupa

Rahastu mõlemast osamaksest rahastatud abi planeerimisel ja rakendamisel tehtud edusammud on prioriteetsete valdkondade kaupa järgmised.

Haridus

[34] Nõukogu ja liikmesriikide valitsuste esindajate ühisavaldus.
[35] Nõukogu 20. juuni 1996. aasta määrus (EÜ) nr 1257/96 humanitaarabi kohta.
[36] Euroopa Komisjoni humanitaarabi tugineb iga-aastastele riigipõhistele humanitaarabi rakenduskavadele. Komisjoni ja tema partnerite koostööraamistik humanitaarabi valdkonnas on kehtestatud rahvusvaheliste organisatsioonidega sõlmitud komisjoni finants- ja haldusraamistiku lepingutega ning valitsusväliste organisatsioonidega sõlmitud partnerluse raamlepingutega.
[37] Rahastu alla kuuluvaid ühinemiseelse abi rahastamisvahendi rahalisi vahendeid hallatakse finantsmääruse teise osa IV jaotises sätestatud välistegevust reguleerivate normide ja finantsmääruse kohaldamise eeskirjade kohaselt.
[38] See summa hõlmab ka Süüria kriisile reageerimiseks loodud ELi piirkondliku usaldusfondi rakendatavate projektide jaoks tehtud väljamakseid, mis ELi eelarves veel ei kajastu.

Rahastust on eraldatud haridusvaldkonnale üle 1,5 miljardi euro, sealhulgas 545 miljonit[39] haridustaristu jaoks.

Rahastu humanitaarabi tegevussuuna raames eraldati haridusele üle 181 miljoni euro. Jätkub tingimuslike haridusotstarbeliste rahaülekannete programmi edukas elluviimine, mille raames toetatakse lapspagulaste kooli õppima asumist ja kooliskäimist, tehes pagulasperedele igakuiseid makseid, tingimusel et lapsed käivad korrapäraselt koolis. Tingimuslike haridusotstarbeliste rahaülekannete programmi toetamine rahastust lõppes 2020. aasta oktoobris. Programmi elluviimine saab siiski jätkuda 2022. aasta alguseni pärast 85 miljoni euro suuruse lisatoetuse eraldamist paranduseelarvest, milles ELi eelarvepädevad institutsioonid leppisid kokku 2020. aasta juulis. 2020. aasta detsembri seisuga oli programmist vähemalt korra kasu saanud peaaegu 670 000 last ning programmist saab abi 90 % kõigist haridust omandavatest lapspagulastest. Humanitaarabi vahenditest on rahastu esimese ja teise osamakse raames toetatud ka mitteformaalset haridust (kiirendatud õppekava) ja koolis mittekäivate laste kooli õppima asumist.

Mis puudutab rahastu arenguabi, siis 2019. aasta teise kvartali lõpu poole hakati rakendama 400 miljoni euro suurust järeltoetust (programm PIKTES[40]) Türgi haridusministeeriumile, et toetada ministeeriumi püüdlusi suurendada Süüria laste integreerumist ja juurdepääsu kvaliteetsele haridusele. 2020. aasta juuni lõpu andmetel omandas 2019/2020. õppeaastal PIKTESe raames haridust 686 581 Süüria last. Märkimisväärseid edusamme on tehtud alushariduse pakkumisel: toetust on saanud kokku 115 133 last, kelle hulgas on enam-vähem võrdselt Süüria pagulasi ja vastuvõtva kogukonna lapsi. Tugiõpet või järeleaitamistunde saanud Süüria laste ja noorte arv kasvas 80 243 õpilaselt 90 233 õpilasele. Haridussüsteemis toetati õpetamissuutlikkuse edendamiseks 3 954 haridustöötajat palkade või muude rahaliste stiimulite kaudu ning 177 019 haridustöötajat said koolitust, mis võimaldab neil reageerida lapspagulaste erivajadustele. 2020. aasta teises kvartalis keskenduti õpetajakoolituse pakkumisel kaugõppele, Süüria lastele psühhosotsiaalse toe pakkumisele ning laste ja perekondadega suhtlemise tõhustamisele pandeemia ajal. 2020. aasta juunis läbisid 3 886 programmis PIKTES osalenud õpetajat veebipõhise täiendusõppe, kus oli tähelepanu keskmes kaugõpe, millega toetada laste heaolu pandeemia ajal, ja EBA[41] reaalajas tundide läbiviimine.

Edukaks on osutunud kiirendatud õppekava, mida rakendavad humanitaarabi rahastamise raames ühiselt UNICEF ja Türgi haridusministeerium: 2020. aasta jaanuariks oli sellega liitunud 19 881 õppijat. Edusamme on tehtud ka kõrghariduse omandamiseks stipendiumide andmisel. 2020. aasta juuniks oli pagulastele antud kõrgharidusasutustes õppimiseks 1 332 stipendiumi, neist 19 puuetega lapspagulastele. Rahastu on jätkuvalt toetanud haridustaristu arendamist ja aidanud vähendada koolide ülerahvastatust. 2020. aasta juuniks oli nüüdisajastatud enam kui 3 900 haridusasutust (sh alushariduse keskused).

[39] Hõlmab ELi usaldusfondi (Türgi pagulasrahastu esimene osamakse) raames elluviidavat 40 miljoni euro suurust puhta energia projekti.
[40] PIKTES on lühend programmi ingliskeelsest nimest „Promoting Integration of Syrian Kids into Turkish Education System“ (Süüria laste Türgi haridussüsteemi lõimimise edendamine).
[41] Haridusvaldkonna informaatikavõrgustik.

Nüüdisajastamine seisnes eeskätt 2 120 eelkooli renoveerimises ja/või varustamises seadmetega. Uute ehitatud koolide arv suurenes 2020. aasta detsembri lõpuks 40-lt koolilt 102-le. Umbes 260 kooli ehitamine on veel pooleli. Peale selle varustatakse esimese osamakse raames sõlmitud 40 miljoni euro suuruse puhta energia projekti raames kahe päikesepargi ja katusepaneelide kaudu 120 kooli energiaga. Lõpule on viidud paneelide paigaldamine kolme kooli katusele. COVID-19ga seotud meetmete kahjulik mõju ehitussektorile tekitas vajaduse pikendada rakendusperioodi 2023. aasta keskpaigani.

Kaitse

Kaitse jaoks on eraldatud rahastust kokku ligikaudu 211 miljonit eurot, peamiselt humanitaarabi tegevussuuna alla kuuluvate projektide kaudu.

Rahastu humanitaarabi tegevussuuna raames on toetatud pagulaste registreerimist ja kontrollimist, et muuta nende staatus Türgis seaduspäraseks ja hõlbustada nende juurdepääsu teenustele. Lisaks eraldiseisvatele kaitsemeetmetele, mille eesmärk on täita lüngad ning tegeleda konkreetsete vajaduste ja ohus olevate isikutega, on kaitseküsimused peavoolustatud humanitaarabistrateegia teistesse sammastesse (põhivajadused, tervishoid ja haridus). Üldeesmärk on käsitleda paremini pagulaste haavatavust, muuta seaduspäraseks nende staatus ning siduda nad laiema avalike ja ÜRO / valitsusväliste organisatsioonide teenuste võrgustikuga. Peale selle hõlmasid Süüria kriisile reageerimiseks loodud ELi piirkondliku usaldusfondi kaudu rahastatud projektid abi pagulaste vastuvõtmiseks kogukonnakeskustes ja haavatavate pagulaste edasisuunamist asjakohaste talituste juurde.

2019. aasta juulis vastu võetud erimeetme raames sõlmiti 2020. aasta lõpus leping 20 miljoni euro suuruse otsetoetuse andmiseks perekonna-, töö- ja sotsiaalteenuste ministeeriumile. Projekti eesmärk on parandada ennetavate ja kaitsvate sotsiaalteenuste osutamist kõige haavatavamatele pagulastele ja vastuvõtva kogukonna liikmetele. Projekt täiendab rahastu raames seni antud humanitaarabi, ühendades humanitaar- ja arengukoostöö, nagu on sätestatud rahastu teise osamakse strateegilistes suunistes.

Otsetoetuse andmine on algetapis. Käsil on tehnilise abi meeskonna moodustamine, projektibüroo loomine ja projekti dokumentide täpsustamine. ELi delegatsioon ning Euroopa elanikkonnakaitse ja humanitaarabioperatsioonide peadirektoraadi (ECHO) kohapealsed töötajad alustasid korrapäraseid kohtumisi, et minna üle rahastu esimese osamakse juurest teise osamakse juurde.

Tervishoid

Rahastust on eraldatud tervishoiuvaldkonnale 800 miljonit eurot.

Rahastu toetuse peamine sammas on projekt SIHHAT 1 – 300 miljoni euro suurune otsetoetus Türgi tervishoiuministeeriumile –, millega toetatakse ministeeriumi püüdlusi tagada 3,6 miljonile pagulasele tasuta ja võrdne juurdepääs tervishoiuteenustele. Rändajatele mõeldud toimivate tervisekeskuste arv ulatub 177ni ja projekti raames saab praegu palka 3 420 Süüria päritolu tervishoiutöötajat. Projekti rakendamise tempo on jätkuvalt rahuldav ja tulemused on käegakatsutavad. 2020. aasta aprillis vabastati COVID-19ga seotud vajaduste täitmiseks mõeldud 4,7 miljoni euro suurune ettenägematute kulude reserv. Mõne olulise meetme täielikuks rakendamiseks oli vaja kahekuulist kuludeta pikendamist 31. jaanuarini

2021. Samal ajal jätkati varem humanitaarabi tegevussuuna raames rahastatud Maailma Terviseorganisatsiooni (WHO) projekti elluviimist ELi usaldusfondi kaudu. Projekt hõlmab toetust rändajate tervisekoolituskeskustele, Süüria meditsiinitöötajate koolitamist ning Süüria arstide ja õdede sertifitseerimist töötamiseks rändajate tervisekeskustes.

2020. aasta detsembris allkirjastati tervishoiuministeeriumiga 210 miljoni euro suurune jätkuprojekt SIHHAT 2 („Rändajate tervishoiuteenuste toetamine Türgis“), et viia selle algus ajaliselt vastavusse projekti SIHHAT 1 lõpuga ja tagada pagulastele pakutavate tervishoiuteenuste jätkumine 2023. aasta lõpuni. 2020. aasta detsembris sõlmiti Euroopa Nõukogu Arengupangaga 90 miljoni euro suurune leping täiendava väikesemahulise tervishoiutaristu rajamiseks ja tervishoiuseadmete hankimiseks. Lepinguid, mille Euroopa Nõukogu Arengupank sõlmis asutusega Agence Française de Développement haigla ehitamiseks Kilise ja Hatay provintsi, mida rahastatakse rahastu esimese osamakse raames (kokku 90 miljonit eurot), pikendatakse, võttes arvesse COVID-19 tõttu kaotatud rakendamisaega.

Humanitaarpartnerid osutavad endiselt väikesel arvul staatilisi ja mobiilseid teenuseid, et reageerida pakilistele ja rahuldamata tervishoiuvajadustele, eelkõige füsioteraapia ja füüsilise rehabilitatsiooni valdkonnas. Mõned spetsiifilised tervishoiuteenused, nagu vaimse tervise teenused ja psühhosotsiaalne tugi, lõimiti 2020. aasta detsembris projekti SIHHAT 1, samal ajal kui enamik seksuaal- ja reproduktiivtervise ning seksuaal- ja soopõhise vägivallaga seotud meetmeid lõimiti sellesse projekti juba 2019. aasta oktoobris kooskõlas rahastu üleminekustrateegiaga.

Jätkuvalt tekitab muret pagulaste juurdepääs tervishoiuteenustele väljaspool provintsi, kus nad algselt registreeriti, või teel olles, mis piirdub vaid vaktsineerimise ja erakorralise meditsiiniabi teenustega. Selline olukord kahjustab teel olevaid rändajaid, hooajatöötajaid ja pagulasi, kes on end sisse seadnud teistes provintsides. Komisjon hoiab poliitikamuutustel hoolikalt silma peal ja püüab jõuda olukorrast mõjutatud pagulasteni projekti SIHHAT mobiilsete tervishoiuteenuste kaudu.

Munitsipaaltaristu

Sellele prioriteetsele valdkonnale eraldati rahastu teise osamakse raames 380 miljonit eurot.

Pärast 2018. aasta detsembris avaldatud osalemiskutset valiti teise osamakse raames rahastamiseks esialgu välja mitu projekti. 2019. aasta detsembris viidi edukalt lõpule läbirääkimised asutusega Agence Française de Développement esimese lepingu sõlmimiseks ja 2020. aasta detsembris allkirjastati *addendum*. Teine leping allkirjastati 2020. aasta septembris Maailmapangaga. Kõnealused projektid hõlmavad meetmeid, mille eesmärk on parandada munitsipaalteenuste kättesaadavust ja kvaliteeti veevarustuse, reovee ja tahkete jäätmete käitlemise valdkonnas piirkondades, mida pagulaste sissevool mõjutab kõige rohkem. Peale selle viidi lõpule läbirääkimised ettevõtjaga Kreditanstalt für Wiederaufbau (KfW) ning 2020. aasta juulis kirjutati alla 25 miljoni euro suurusele lepingule, mis käsitleb vaba aja veetmise taristut sotsiaalse sidususe toetamiseks. ÜRO Arenguprogrammi (UNDP) raames rakendatava ELi usaldusfondi projekti raames jätkub ühe mehhaanilise bioloogiliste jäätmete käitlemise rajatise ehitamine Gaziantepis.

Põhivajadused ja sotsiaal-majanduslik toetus

Rahastust on eraldatud põhivajaduste ja sotsiaal-majandusliku toetuse jaoks üle 2,83 miljardi euro.

Selle prioriteetse valdkonna sekkumiste eesmärk on tagada kõige haavatavamate pagulaste põhivajaduste rahuldamine ning suurendada pagulaste vastupanu- ja toimetulekuvõimet. See peaks võimaldama liikuda sotsiaalabist sõltumise juurest järk-järgult iseseisva toimetuleku ja elatise teenimise võimaluste kasutamise juurde.

Üle 2,6 miljoni pagulase on saanud rahastust toetust põhivajaduste rahuldamiseks, mis võimaldab neil elada väärikalt. Lõviosa toetusest antakse hädaolukorra sotsiaalse turvavõrgu kaudu. See on humanitaar- ja sotsiaalabiprogramm, mille raames antakse nüüd juba enam kui 1,8 miljonile haavatavale pagulasele iga kuu deebetkaardisüsteemi kaudu sularaha, mida võib kasutada ilma kitsendusteta ükskõik millisel otstarbel. 2019. aasta lõpus eraldati lepingu alusel, mis sõlmiti hiljuti Rahvusvahelise Punase Risti ja Punase Poolkuu Seltside Föderatsiooniga kolmanda hädaolukorra sotsiaalse turvavõrgu programmi (ESSN 3) jaoks, selle juhtprogrammi jaoks rahastust 500 miljonit eurot. Praegune ESSN 3 raames antav toetus Türgis viibivate pagulaste põhivajaduste rahuldamiseks lõpeb kavakohaselt 2021. aasta märtsis. 400 miljoni euro suuruse rahastuvälise lisatoetusega, mille eelarvepädevad institutsioonid kiitsid heaks 2020. aasta juulis osana eespool nimetatud paranduseelarvest, on tagatud, et selle programmi raames antakse toetust vähemalt 2021. aasta lõpuni[42].

Kooskõlas rahastu üleminekustrateegiaga ja võttes arvesse Süüria kriisi pikaajalisust, on arenguabi tegevussuunaga seotud rahastu sekkumistes keskendutud üha rohkem sotsiaal-majandusliku toetuse andmisele ja elatise teenimise võimaluste loomisele. Selleks et jätkuvalt toetada kõige haavatavamate isikute põhivajadusi, allkirjastas komisjon 2020. aasta detsembris perekonna-, töö- ja sotsiaalteenuste ministeeriumiga lepingu 245 miljoni euro suuruse otsetoetuse kohta, et võimaldada anda igakuist rahalist toetust, mis on võrreldav sotsiaalabiga, mida antakse haavatavatele isikutele Türgi sotsiaalkindlustussüsteemi alusel. Pärast ettevalmistusetappi peaks 2021. aasta juulis algama maksete tegemine toetusesaajatele. Projekti tuleks ellu viia paralleelselt hädaolukorra sotsiaalse turvavõrgu programmi rakendamisega ning selle raames tuleks toetada üksikvanemaga, eakatega ja (raske) puudega isikutega leibkondi. Projekti juhtiva meeskonna moodustamine on peaaegu lõpule viidud ning käsil on projektibüroo loomine ja projekti dokumentide täpsustamine. ELi delegatsioon ning Euroopa elanikkonnakaitse ja humanitaarabioperatsioonide peadirektoraadi kohapealsed töötajad on alustanud korrapäraseid kohtumisi, et koordineerida hädaolukorra sotsiaalse turvavõrgu programmi ja otsetoetuse paralleelset rakendamist.

Jätkuvalt antakse sotsiaal-majanduslikku lisatoetust pagulastele, kelle profiil võimaldaks neil siseneda tööturule. Selle toetuse eesmärk on suurendada pagulaste tööalast konkurentsivõimet ning see hõlmab kutseõpet ja oskuste arendamise koolitust, keeleõpet, töönõustamist, töökohal toimuva väljaõppe programme ja tööloa saamise protsessi lihtsustamist, et toetada nii Süüria pagulasi kui ka vastuvõtvaid kogukondi. Koostöös Türgi väikese ja keskmise

[42] https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20200706IPR82727/meps-approve-EU585-million-to-support-syrian-refugees-in-neighbouring-countries.

suurusega tööstuse arendamise organisatsiooniga (KOSGEB) antakse nii Süüria pagulaste kui ka vastuvõtva kogukonna idufirmadele ja olemasolevatele ettevõtjatele väikeseid ettevõtjatele mõeldud toetusi ja ettevõtluskoolitust. Ühe teise projektiga, mida viib praegu ellu Maailmapank, toetatakse naiste juhitava sotsiaalse ettevõtluse mudeli arendamist ja rakendamist, et pakkuda püsivat sissetulekut tagavat tegevust nii haavatavatele Süüria pagulastele kui ka Türgi naistele. Projektid peaksid kestma 2025. aasta keskpaigani.

Pärast 2018. aasta osalemiskutset rakenduspartneritele allkirjastati 2019. aasta detsembris leping ettevõtjaga Expertise France ja leping Rahvusvahelise Rändepoliitika Arendamise Keskusega (ICMPD). Nende lepingute eesmärk on toetada idufirmasid ning mikro- ja väikeettevõtjaid mikrotoetuste, ettevõtlusalase juhendamise ja mentorluse ning kutseõppe ja õpipoisiõppe kaudu. 2020. aasta septembris allkirjastas komisjon koos Maailmapangaga veel neli lepingut meetmete kohta, mille eesmärk on edendada pagulaste ja vastuvõtvate kogukondade tööalast konkurentsivõimet ja oskuste arendamist, täiustada kutsehariduse ja -õppe teenuseid, viia paremini vastavusse turul valitsev pakkumine ja nõudlus, luua soodne keskkond ettevõtete kasvuks, registreerimiseks ja laiendamiseks ning toetada töökohtade loomist põllumajandussektoris. Meetmed on suunatud nii pagulastele kui ka vastuvõtvatele kogukondadele, et edendada sotsiaalset sidusust ja võidelda sotsiaalseid pingeid tekitavate stereotüüpide vastu. Kõnealusele neljale lepingule kirjutati alla pärast seda, kui Euroopa Komisjon ja Maailmapank olid sõlminud uue raamlepingu, millega reguleeritakse kõiki ELi rahastatavaid operatsioone. Peale selle allkirjastati 2020. aasta novembris ja detsembris kaks lisalepingut ettevõtjaga KfW ning 2020. aastal peeti ka läbirääkimisi ICMPD projekti jaoks antava, projektikonkursi säästudest rahastatava väikese lisatoetuse üle.

Rände haldamine

Selles prioriteetses valdkonnas rahastati rahastu esimese osamakse raames kaht projekti kogusummas 80 miljonit eurot.

Esimese projektiga anti ELi toetust selleks, et suurendada Türgi rannikuvalve võimekust viia ellu otsingu- ja päästeoperatsioone. Teise projekti eesmärk oli toetada rändehalduse peadirektoraati EList tagasisaatmise haldamisel. Mõlemad projektid on lõpule viidud, teine projekt lõppes 2019. aasta detsembris.

Soolised aspektid rahastust toetatavate projektide raames

Komisjon on võtnud kohustuse rakendada ELi soolise võrdõiguslikkuse teist tegevuskava „Naiste ja tütarlaste elu muutmine ELi välissuhete kaudu aastatel 2016–2020“ ja ELi soolise võrdõiguslikkuse kolmandat tegevuskava „Üheskoos sooliselt võrdõigusliku maailma poole 2021–2025“, et suurendada soolist võrdõiguslikkust ja naiste mõjuvõimu ELi välistegevuses. Sellega seoses on ELi üldised prioriteedid ja eesmärgid, millest juhindutakse rahastu sekkumistes, naiste ja tütarlaste inimõiguste edendamine, kaitsmine ja austamine, sooline võrdõiguslikkus ning naiste ja tütarlaste mõjuvõimu suurendamine.

Konkreetsemalt lähtutakse rahastu humanitaarabi tegevussuunas Euroopa elanikkonnakaitse ja humanitaarabioperatsioonide peadirektoraadi 2013. aasta soolise võrdõiguslikkuse poliitikast „Sooküsimus humanitaarabis: erinevad vajadused, kohandatud abi“. Sellest

tulenevalt kutsutakse partnereid üles tegema programmi alguses soolisi analüüse, kohandama programmi ülesehitust ja elluviimist, arvestades erinevaid riske ja võimalusi, millega soorühmad kokku puutuvad, ning esitama tulemustest aru andmisel soo alusel eristatud andmeid.

Selle tulemusel võetakse sooga seotud küsimusi arvesse kõigis rahastu projektides ja toimub nende peavoolustamine. Rahastu sekkumised on kavandatud edendama võrdsete võimaluste pakkumist meestele ja naistele ning poistele ja tüdrukutele. Soo alusel eristatud andmeid kogutakse järelevalve eesmärgil. Koos soolise võrdõiguslikkuse peavoolustamisega võetakse spetsiaalseid meetmeid, mis on välja töötatud selleks, et tagada selles valdkonnas edu. Rahastu töötab koos rakenduspartneritega, kellel on selle lähenemisviisiga suured kogemused ja kellel on suutlikkus astuda dialoogi Türgi ametiasutustega. Nende hulka kuuluvad ÜRO Lastefond (UNICEF), ÜRO naiste õiguste agentuur ja Rahvusvaheline Tööorganisatsioon (ILO).

5. Järelevalve ja hindamine

Rahastu järelevalve- ja hindamissüsteem kavandati nii, et see võetakse kasutusele järk-järgult ja seda täiustatakse pidevalt.

Tulemusraamistik

Rahastu tulemusraamistik kajastab rahastu enda strateegilist raamistikku ning rahastu raames rakendatavaid konkreetseid meetmeid ja nende loogilisi raamistikke. Tulemusraamistiku esimene versioon töötati välja ajavahemikus 2016. aasta augustist 2017. aasta märtsini, konsulteerides peamiste sidusrühmadega, sealhulgas rahastu juhtkomitee ning asjaomaste Türgi ametiasutuste ja komisjoni talitustega. Esimene eelnõu esitati juhtkomiteele 2017. aasta märtsis ja parandatud versioon 2018. aasta novembris.

2019. aasta aprillis algatas rahastu sekretariaat rahastu tulemusraamistiku läbivaatamise, et seda raamistikku ajakohastada ning viia see kooskõlla rahastu läbivaadatud strateegiaga ja teise osamakse raames rahastatavate prioriteetsete valdkondadega. Eesmärk oli kontrollida kahe osamakse tulemusnäitajate järjepidevust ja varieeruvust ning võimaldada anda rahastu kui terviku puhul aru tulemuslikkusest ja tulemustest nii väljundite kui ka tulemuste tasandil. Läbivaadatud tulemusraamistiku lõplik eelnõu, mille koostamisel oli konsulteeritud rakenduspartneritega, sealhulgas asjaomaste Türgi ametiasutustega, esitati juhtkomiteele. Aruandlus läbivaadatud tulemusraamistiku alusel algas 2020. aasta juulis.

Rahastu tasandi järelevalve ja aruandlus

Rahastu tasandi järelevalvet alustati 2017. aasta kevadel. Järelevalveandmeid loovad väljundite tasandil rakenduspartnerid vastavalt oma lepingust tulenevale kohustusele. Esimene taotlus järelevalveandmete saamiseks esitati 2017. aasta mais, millele järgnesid kolm aruandlustsüklit 2017. aastal. Aruandlustsüklid jätkusid 2018., 2019. ja 2020. aastal. Nende põhjal anti kaks korda aastas välja rahastu järelevalvearuanne; kõige värskem neist hõlmab perioodi kuni 2020. aasta juunini[43]. Aruandlus läbivaadatud tulemusraamistiku alusel

[43] https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/default/files/201022_fmr.pdf.

algas 1. juulil 2020 ning 2020. aastal käivitati kaks järelevalve- ja aruandlustsüklit. Järgmine poolaastaaruanne tuleks esitada juhtkomiteele 2021. aasta juunis.

Tehniline abi järelevalve tegemisel

2017. aasta mais võttis komisjon vastu oma esimese rakendusotsuse, millega loodi Türgi pagulasrahastu järelevalve, hindamise, auditeerimise ja teabevahetuse toetusmeede. See võimaldas hankida tehnilist abi rahastu järelevalve toetamiseks nii meetme/lepingu kui ka rahastu tasandil. 2018. aasta jaanuaris allkirjastati tehnilise abi leping järelevalve toetuseks ja seda rakendatakse. Lepingus on sätestatud kaks eraldi kohustust. Neist esimene hõlmab rahastu tasandil tehtava järelevalve ja aruandluse toetamist. Selleks vaadatakse korrapäraselt läbi tulemusraamistik, lähte- ja sihtväärtused, näitajate arvutamise meetodid ja seonduvad juhised. Tehnilise abi meeskond toetab ka rahastu sekretariaati kord kvartalis kogutud järelevalveandmete esmatasandi analüüsi tegemisel ja rahastu järelevalve poolaastaaruannete ettevalmistamisel. Teine kohustus hõlmab toetust ELi delegatsioonile, et teha järelevalvet rahastu arenguabi tegevussuuna all rahastatud meetmete/lepingute üle, sh kontrollida andmeid korrapäraste või vajaduspõhiste järelevalvemissioonide kaudu. Rahastu mõne sekkumise ulatuslikkuse ja meetmete geograafilise haarde tõttu vajab delegatsioon kohapealsete kontrollide tegemisel tuge.

2020. aasta detsembri lõpuks oli lõpule viidud kokku 161 järelevalvemissiooni: kuus tulemustele orienteeritud järelevalvemissiooni olid teinud tulemuspõhise järelevalve eksperdid, 51 missiooni tehnilise abi meeskond ja 104 kohapealset kontrolli/järelevalvemissiooni asjaomaste ELi delegatsioonide programmijuhid. 68 % neist järelevalvemissioonidest käsitlesid ühinemiseelse abi rahastamisvahendi ja ELi usaldusfondi otsese eelarve täitmise raames rakendatavaid lepinguid[44].

2019. aasta novembris võttis komisjon vastu teise toetusmeetme, et täiendada, jätkata ja edasi arendada esimese toetusmeetme raames saavutatud tulemusi. Rahastu humanitaarabi samba üle tehakse järelevalvet kooskõlas asjakohaste sätetega. Türgis ametiülesandeid täitvad Euroopa elanikkonnakaitse ja humanitaarabioperatsioonide peadirektoraadi töötajad ja peadirektoraadi Ammanis asuva piirkondliku esinduse töötajad tegid järelevalvet kõigi humanitaarabi rakenduskavade alusel rahastatud meetmete üle, lisaks tegid peakorteri töötajad kontrollkäike. COVID-19 piirangute tõttu järelevalvemissioonide arv 2019. aastaga võrreldes vähenes. 2021. aasta veebruari lõpuks oli lõpule viidud 52 projekti tasandi järelevalvemissiooni. Neist 30 tehti kaugmeetodil veebiplatvormide kaudu ja 22 kohapealse kontrollkäiguna.

Hindamine

Rahastu sekkumist hinnatakse kolmel tasandil: meetme tasandi hindamine, rahastu portfelli tasandi hindamine ja muu rahastuga seotud hindamine. Viis rahastu meetme ja portfelli tasandi hindamist ning kuus rahastuga seotud hindamist on kas lõpetatud või pooleli. 2018. aasta detsembris käivitas komisjon rahastu strateegilise vahehindamise, mis algas

[44] 2017. aasta kumulatiivsed andmed.

2019. aasta märtsis. Selle eesmärk on hinnata rahastu panust ajavahemikus 2016–2019/2020 prioriteetsetesse valdkondadesse, nagu haridus, tervishoid, sotsiaal-majanduslik toetus ja rände haldamine. See peaks andma asjaomastele komisjoni talitustele, rahastu juhtkomiteele, teistele huvitatud sidusrühmadele ja laiemale avalikkusele üldise sõltumatu hinnangu rahastu tulemuslikkuse kohta, kus on pööratud erilist tähelepanu rahastu vahetulemustele võrreldes seatud eesmärkidega. Hindamise eesmärk on ka võtta kokku saadud kogemused ning anda elluviidavaid soovitusi rahastu praeguste ja võimalike tulevaste meetmete täiustamiseks. Lõpphindamise aruanne tuleks esitada juhtkomiteele 2021. aasta juunis.

6. Auditeerimine

Euroopa Kontrollikoda avaldas 2018. aasta novembris rahastu kohta eriaruande,[45] komisjon jätkab selle soovituste järgimist. Suuri edusamme on tehtud kõigi soovituste puhul, eeskätt üleminekustrateegia väljatöötamisel, rahastu raames kasutatavate vahendite vastastikuse täiendavuse tagamisel ja kaudsete toetuskulude vähendamisel.

7. Teavitamine ja nähtavus

Juba alates rahastu loomisest on olulised prioriteedid olnud nähtavus ja teavitamine. Rahastul on keskne roll selle näitamisel, et EL toetab jätkuvalt tugevalt pagulasi ja vastuvõtvaid kogukondi Türgis. Teavitustegevuse üldiseks raamistikuks on endiselt 2017. aasta teavitamisstrateegia, mille eesmärk on suurendada rahastust rahastatavate meetmete nähtavust.

Üritused ja tseremooniad

2020. aastal toimus enamik üritusi ja tseremooniaid COVID-19 tõttu veebikeskkondade vahendusel. Nende hulka kuulusid festivalid, lõpuaktused, projektide avaüritused, seminarid ja konverentsid, mis kõik viidi veebikeskkonda ja toimusid virtuaalselt. 2020. aastal tehti mitu kõrgetasemelist külaskäiku Gaziantepi, Kilisesse ja Kayserisse. Oktoobris Izmiris toimunud ÜRO Toidu- ja Põllumajandusorganisatsiooni (FAO) projekti avamine tõi kokku põllumajandustootjad ja ELi esindajad. Aasta lõppes rahastu kaheksa viimase lepingu allkirjastamise tseremooniaga, kus osalesid mitu rakenduspartnerit ja Türgi asepresidendi büroo[46]. ELi humanitaarpartnerid tegelesid kõikjal Euroopas mitmesuguse digitaalse teavitustegevusega, et viia Euroopa kodanikud kurssi toetusega, mida EL annab pagulastele Türgis.

2020. aasta märtsis korraldas Maailma Toiduprogramm Euroopa Parlamendis näituse „Colours of Hope“ (lootuse värvid). COVID-19 tõttu said näitust külastada vaid need, kellel oli pääs Euroopa Parlamenti, kuid kunstiteoseid tutvustati ka sotsiaalmeedias. 2020. aasta detsembris korraldasid Rahvusvaheline Punase Risti ja Punase Poolkuu Seltside Föderatsioon ning Euroopa elanikkonnakaitse ja humanitaarabioperatsioonide peadirektoraat hädaolukorra

[45] https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR18_27/SR_TRF_ET.pdf.
[46] https://www.avrupa.info.tr/en/pr/eu-completes-contracting-under-eur-6-billion-package-support-refugees-and-host-communities.

sotsiaalses turvavõrgus digitaalse teavituskampaania „Power to Be“ (õigus olla)[47]. 2021. aasta jaanuariks oli kampaania jõudnud enam kui 16 miljoni inimeseni Austrias, Prantsusmaal, Rumeenias, Hispaanias ja Türgis. Kampaania peaks 2021. aasta esimeses kvartalis jätkuma. UNICEFi digikampaaniaga „I choose education“ (mina valin hariduse) tutvustati kuues ELi riigis tingimuslike haridusotstarbeliste rahaülekannete programmi ning see kampaania jõudis kokku enam kui 24 miljoni inimeseni.

Meedia kohalolu

Rahastu humanitaarabi kajastati 2020. aastal olulistes rahvusvahelistes trüki- ja audiovisuaalmeedia kanalites üle 80 korra. 2020. aasta märtsis külastas Türgit humanitaarabi ja kriisiohjamise volinik koos liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrge esindaja ja komisjoni asepresidendi Josep Borrelliga. Volinik Lenarčič külastas humanitaarabi projektide elluviijaid Gaziantepis ja Kilises. Gaziantepi pressikonverentsi kajastasid viis riiklikku päevalehte ja meediaagentuuri ning umbes 80 digiväljaannet.

Audiovisuaalsete materjalide kasutamine rahastu tegevuse tutvustamisel on olnud oluline osa üldisest teavitamisstrateegiast. Paraku on COVID-19 tõsiselt mõjutanud komisjoni ja rakenduspartnerite teavitamisplaane, mida on tulnud kohandada. Rakenduspartnereid ärgitati tegema videoid oma projektide edusammudest, kasutades selleks inimlikku huvi pakkuvaid lugusid. 2020. aasta jaanuarist 2021. aasta veebruarini tehti rahastu raames rakendatud meetmete kohta üle 40 video. ELi delegatsiooni teabe- ja kommunikatsioonimeeskonnad ning Euroopa elanikkonnakaitse ja humanitaarabioperatsioonide peadirektoraadi Türgi büroo tutvustavad korrapäraselt rahastu projekte. Need projektid pälvisid laialdase käsitlemise suurtes rahvusvahelistes meediakanalites, nagu TRT World, Fox TV, Anadolu Agency jt.

8. Kokkuvõte ja edasised sammud

2020. aastal tehti rahastu kasutamisel olulisi edusamme. Rahastu kogu tegevuseelarve kaeti lepingutega ja eraldati üle 4 miljardi euro. Rahastu jätkas hädavajaliku abi andmist pagulastele ja vastuvõtvatele kogukondadele Türgis.

Euroopa Ülemkogu kinnitas 2020. aasta detsembris toimunud kohtumisel, et EL on valmis jätkama rahalise abi andmist Süüria pagulastele ja vastuvõtvatele kogukondadele Türgis, ning kutsus 2021. aasta märtsi kohtumisel komisjoni üles esitama nõukogule ettepaneku Türgis, Jordaanias, Liibanonis ja piirkonna muudes osades asuvate Süüria pagulaste abistamise jätkuvaks rahastamiseks.

Edasised sammud on järgmised:

- *jätkata kõigi projektide tulemuslikku rakendamist pagulaste ja vastuvõtvate kogukondade hüvanguks kooskõlas usaldusväärse finantsjuhtimise põhimõtetega;*
- *viia lõpule vahehindamine ja võtta järelmeetmeid selle soovituste elluviimiseks;*
- *jätkata rahastuga seotud teavitustegevusega;*
- *korraldada 2021. aasta kevadel ja sügisel rahastu juhtkomitee koosolek;*

[47] https://powertobe.ifrc.org/.

- *kaaluda võimalusi, kuidas veelgi enam toetada pagulasi ja vastuvõtvaid kogukondi Türgis.*